קהילות

איגוד עמלי התורה ירושלים

בס"ד • גליון י"ד • סיון התשפ"א • 0799-444-971 • a0799444971@gmail.com

עמלי התורה
איגוד קהילות האברכים בארה"ק

מפי רבותינו

הגאון הגדול רבי יהושע ברכן שליט"א • רב קהילות יוצאי צרפת ודאש כולל עץ חיים

"חייב אדם לראות את עצמו כאלו עמד על הר סיני"

איתא בילקו"ש (יתרו רמז רעא, וכן הוא בפסיקתא דרב כהנא פיסקא יב. א) **"אמר הקב"ה לישראל, בניי, היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה, שנאמר ביום הזה באו מדבר סיני, אימתי בחודש השלישי".**

הנה מדברי חז"ל מתבאר אחד מן היסודות החשובים ביותר בענין קבלת התורה, שבכל שנה ושנה ביום מתן תורה קבלת התורה מתחדשת בשעה שאנו קורין בה, ומעלה הקב"ה עלינו כאילו אנו עומדים באותו הזמן לפניו בהר סיני ומקבלין ממנו את התורה. ומזה למדנו שמעמד נתינת התורה בהר סיני לא היה רק ההיכי תמצא לשעתו ללמוד את ישראל תורה, ומכאן ואילך אנו לומדים את מה שקיבלו אבות אבותינו בהר סיני, אלא אנו עצמינו שייכים לעצם המעמד הזה של הר סיני, ולא זו בלבד אלא שאנו מעמידים את עצמינו כ'מקבלי התורה' מפי הקב"ה, ומשום שאופן נתינת התורה הוא חלק מצורת התורה עצמה.

גדולה מזו מצינו בדברי חז"ל במדרש פסיקתא חדתא (הו' באוצר המדרשים איזנשטיין, עמ' 488) **"יישוב ביום ההוא, ללמדך שבכל שנה ושנה חייב אדם לראות את עצמו כאלו עמד על הר סיני, לכך נכתב ביום הזה גבי מתן תורה".** ושוב מתבאר כי מעמד הר סיני מלבד עצם 'מעמד האמונה' שהיה בו שהוא קיים לדורות ומראהו עובר מאב לבן, הרי שגם מעמד 'נתינת התורה' שבו, לא היה רק בגדר היכי תמצא ללמוד תורה את כלל ישראל, אלא מעמד נתינת התורה בהר סיני הוא הדרך והצורה ללמוד את התורה בכל הדורות כולם, ומסירת התורה בכל דור צריכה להיות כנתינתה מסיני, ולימוד התורה שבכל השנה צריך שיהיה באופן שכאילו קיבלה מסיני ביום מתן תורה, שהרי זהו הענין לראות את עצמו בכל שנה כאילו הוא עומד על הר סיני, ואם מעמד הר סיני לא היה בו אלא רק נתינת התורה בלבד, א"כ מהו הענין שיראה האדם את עצמו כאילו הוא עומד עכשיו לפני המקום בהר סיני ומקבל את התורה, בהכרח שענין קבלת התורה בהר סיני לא היה קבלה לשם לימוד התורה לעם ישראל בלבד, אלא קבלת התורה לקיימה כל עת כצורתה ונתינתה בסיני.

ובאמת יש להתבונן, מהו הצורך בזה שיראה האדם את עצמו כאילו הוא מקבל תורה מסיני, ולא די בזה שאנו לומדים את התורה שקיבלו אבות אבותינו בסיני. וביותר יש להבין, באמת מהי השייכות שלנו לעצם מסירת ונתינת התורה שהיתה בסיני.

והרי בפשטות גדר הדברים הוא כלשון המשנה באבות (פ"א מ"א) **"משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה".** דהיינו שאין קבלתם של הזקנים מיהושע כקבלת יהושע ממשה, וכמו כן נראה שאין קבלת התורה של אנשי כנסת הגדולה שקיבלו מהנביאים, כקבלת הנביאים עצמם, דהיינו שבעצם בכל מסירת התורה ישנה ירידה במעלה, ואין קבלת התורה של אנשי כנס"ג כקבלת התורה של משה רבינו, ואם כן מהו אכן השייכות שלנו למעמד נתינת התורה של הר סיני בדוורא, וצ"ב בכל זה.

'בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים'

ונראה בביאור הדברים שהנה כבר עניין כעין זה מצינו בחג השתרות, וכמובא במשנה בפסחים (קסד:) **הביאו הרמב"ם** בהלכות חמץ ומצה (פ"ז ה"ו) דז"ל **"בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר ואותנו הוציא משם וגו', ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה וזכרת כי עבד היית בלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית".** והנה מלשון הרמב"ם שכ' **"בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים"** מבואר שאנו שייכים גם בעצם היום הזה למציאות של יציאת מצרים ממש. שאל"כ לא שייך שנתחייב בדבר שאין לנו שום שייכות במציאות שבו. ויש לבאר מהי השייכות הישירה אלינו כיום למציאות של יציאת מצרים.

שהרי לכאורה גם עניין זה שחייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים צריך ביאור, דבשלמא עצם הציווי של זכירת יציאת מצרים מובן היטב, שאנו צריכים לזכור בכל יום לדורות את הנסים והנפלאות שאירעו ביציאת אבותינו ממצרים, אך עניין זה שהאדם חייב לראות כאילו הוא עצמו יצא עתה ממצרים צריך ביאור רב, מאחר שלכאורה עצם היציאה ממצרים היתה רק ההיכי תמצא להיות בני חורין, שעד אז היינו עבדי פרעה ומאז ואילך עבדי ה', ומהי מעלת ה'יציאה' בפני עצמה, עד כדי כך שגם בדורנו יש שייכות לכל יחד ויחיד באופן ישיר ליציאה זו.

'יציאת מצרים אין תכליתה וענינה רק בעצם מעשה הנס שבה'

ובראה לבאר הדברים, שהנה לכאורה צ"ב מדוע מצינו חיוב להראות את עצמו דווקא לענין נס של יציאת מצרים, ולא מצינו חיוב זה ג"כ כלפי הנס של קריעת ים סוף שיש חיוב להראות את עצמו כאילו הוא עבר את הים, וכן נסים רבים נעשו לישראל עוד בהיותם בארץ מצרים, ולא נאמר שחייב אדם להראות כאילו הוא עצמו היה בנסים של עשרת מכות, או כאילו הוא היה בעצמו בנס פורים, ומה נשתנה הנס של יציאת מצרים דווקא יותר משאר נסים.

אלא הביאור הוא שהנה יציאת מצרים אין תכליתה וענינה רק בעצם מעשה הנס שבה, אלא יציאת מצרים עיקר תכליתה ומהותה היא יסודה ושורשה של התחנות עם ישראל לעם ה' ולעבדי ה', וכמאמר פרעה עצמו שאמר (הו' בילקו"ש שמות יב, לב) **"קומו צאו מתוך עמי לשעבד הייתם עבדי פרעה מכאן ואילך אתם עבדי ה'".** דהיינו בשעת יציאת מצרים נעשינו עבדים למקום ונשתעבדנו לו, ובאותם שעה נהיינו לעם ה' ועבדיו, ועל כן גם לא היה שייכם להראות את עצמינו כאילו יצאנו ממצרים, הרי שמה שהיינו מקיימים את התורה והמצוות הוא משום היות אבותינו עבדים וממילא אנו גם כן עבדים, וזהו מה שבאו חז"ל להפקיע מידי מחשבה זו, שאין אנו עבדים רק מכח אבותינו, אלא כל יחיד ויחיד נעשה עבד בפני עצמו לתקב"ה, וקבלת האדונות וביטול כל העצמיות הוא תפקידו ומהותו של כל אדם בישראל מחמת עצמו, ולא רק משום שנולד לאביו שהוא עבד.

וזהו שציוותה תורה **"ויכרת כי עבד הייית"** וכדברי הרמב"ם **"בלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית".** דהיינו בשביל מטרה זו הוצאך להיות לו לעם, וכדכתיב בפרשת שלח (במדבר טו, מא) **"אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים"**, וכ' שם רש"י "ע"מ כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזירותי". דהיינו שכל הפדייה והגאולה והיציאה ממצרים היה מותנה בזה שתקבלו עליכם גזירות המלך, וא"כ מובן שזהו עיקר מהותה ותכליתה של "יציאת מצרים", ואדרבה כל הנסים ונפלאות היו לצורך מטרה זו, ובוודאי דאין שייך לומר שעיקר הדבר הוא לזכור ולדעת את הנסים ונפלאות, שהרי הם עצמם לא היו התכלית והמטרה, אלא כהיכי תמצא בשביל שבוכל להיות עבדים לה' יתברך.

ובאמת כן הוא, שהרי כל אחד עובד את ה' לפי תכונות נפשו ושורש נשמתו, ולא ראי עבודת ה' של בן כעבודת ה' של אב, וחלוק עבודתו של כל אדם מחבירו, וזהו החיוב הנוסף שהאדם מחוייב להראות את עצמו ולהבין שהוא יצא ממצרים על מנת להיות עבד לקונו, וזה מלבד עצם חובת ההודאה על הנס, שזהו ענין בפני עצמו, ובזה אין חיובינו אלא בזכירת כל השנה ובסיפורו בליל פסח. אבל החיוב הנוסף של 'להראות את עצמו' הוא בכדי להבין שכל אדם ואדם בעשה עבד לקונו לא מחמת היולדו לעבד, אלא מחמת קבלת עול מלכות שמים 'דידיה ודנפשיה'.

כאשר הם פני הדברים הרי שבוודאי שעניין יציאת מצרים הוא לא רק ענין כללי לכל ישראל, אלא הוא גם ענין פרטי השייך לכל יחיד ויחיד בכל דור ודור, ומעתה מובן היטב מה שיש חיוב להראות את עצמו כאילו הוא יצא עתה משעבוד מצרים. שבכל דור ודור אנו משתעבדים לקונגנו מחמת השייכות שלנו, ולא רק מחמת אבותינו.

'כיון שלכל יחיד ויחיד יש חלק בתורה השייך לו'

בזה נראה לבאר גם כן את החיוב להראות את עצמו כאילו עמד על הר סיני, שהנה היסוד הזה קיים לא רק בעבדות ה' בעצם היותנו עבדים לאדוננו, אלא גם בציוויו וגזירותיו שהיא התורה הקדושה, שגם בזה אם היה הענין לקיים את התורה והמצוות שקיבלו אבותינו, הרי ששייכותנו לזה היא רק משום היולדנו למי שאמר 'נעשה ונשמע', ומכח בעשה ונשמע דידהו אנו מקיימים את התורה דידן.

והרי לא כך הם הדברים, שהרי כל אדם ואדם מישראל עמד בהר סיני, כמבואר בגמ' (קידושין כב) **"אוזן זו ששמעה בהר סיני"**, וכמו שכתב הרמב"ם באגרת תימן **"שיון שכל נשמות ישראל עד ביאת המשיח היו בהר סיני"**, וא"כ אין אנו מקיימים את התורה משום שהיא ניתנה לאבות אבותינו ואנו מחויבים בהתחייבותם, אלא מפני שאנו עצמנו אמרנו 'נעשה ונשמע' וכדברי חז"ל לעיל **"ואני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה".**

וביאור הדברים שהנה ידוע להקשות בדברי המשנה באבות (פ"ב מ"ב) דאיתא שם בשם רבי יוסי שאמר **"והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך"**, והרי נאמר בדברים (לג, ד) **"מורשה קהלת יעקב"**, ורבנו הרמ"ן מוואלז'ין כתב ברוח חיים שם לפרש שבתורת 'כללי' התורה היא ירושה, אך לכל 'יחיד' ויחיד אינה ירושה.

ונראה לבאר הדברים, שהרי ידוע שלכל אחד ואחד יש לו חלק בתורה שהוא שייך לו, ומכילא בהכרח שכל אחד צריך לראות כאילו הוא קבל את התורה מפי הגבורה, כיון שתורה זו דידיה הוא לא רק ענין כללי לכל ישראל, אלא הוא גם ענין פרטי השייך לכל יחיד ויחיד בכל דור ודור, ומעתה מובן היטב מה שיש חיוב להראות את עצמו כאילו הוא יצא עתה משעבוד מצרים. שבכל דור ודור אנו משתעבדים לקונגנו מחמת השייכות שלנו, ולא רק מחמת אבותינו.

'כיון שלכל יחיד ויחיד יש חלק בתורה השייך לו'

בזה נראה לבאר גם כן את החיוב להראות את עצמו כאילו עמד על הר סיני, שהנה היסוד הזה קיים לא רק בעבדות ה' בעצם היותנו עבדים לאדוננו, אלא גם בציוויו וגזירותיו שהיא התורה הקדושה, שגם בזה אם היה הענין לקיים את התורה והמצוות שקיבלו אבותינו, הרי ששייכותנו לזה היא רק משום היולדנו למי שאמר 'נעשה ונשמע', ומכח בעשה ונשמע דידהו אנו מקיימים את התורה דידן.

והרי לא כך הם הדברים, שהרי כל אדם ואדם מישראל עמד בהר סיני, כמבואר בגמ' (קידושין כב) **"אוזן זו ששמעה בהר סיני"**, וכמו שכתב הרמב"ם באגרת תימן **"שיון שכל נשמות ישראל עד ביאת המשיח היו בהר סיני"**, וא"כ אין אנו מקיימים את התורה משום שהיא ניתנה לאבות אבותינו ואנו מחויבים בהתחייבותם, אלא מפני שאנו עצמנו אמרנו 'נעשה ונשמע' וכדברי חז"ל לעיל **"ואני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה".**

וביאור הדברים שהנה ידוע להקשות בדברי המשנה באבות (פ"ב מ"ב) דאיתא שם בשם רבי יוסי שאמר **"והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך"**, והרי נאמר בדברים (לג, ד) **"מורשה קהלת יעקב"**, ורבנו הרמ"ן מוואלז'ין כתב ברוח חיים שם לפרש שבתורת 'כללי' התורה היא ירושה, אך לכל 'יחיד' ויחיד אינה ירושה.

ונראה לבאר הדברים, שהרי ידוע שלכל אחד ואחד יש לו חלק בתורה שהוא שייך לו, ומכילא בהכרח שכל אחד צריך לראות כאילו הוא קבל את התורה מפי הגבורה, כיון שתורה זו דידיה הוא לא רק ענין כללי לכל ישראל, אלא הוא גם ענין פרטי השייך לכל יחיד ויחיד בכל דור ודור, ומעתה מובן היטב מה שיש חיוב להראות את עצמו כאילו הוא יצא עתה משעבוד מצרים. שבכל דור ודור אנו משתעבדים לקונגנו מחמת השייכות שלנו, ולא רק מחמת אבותינו.

כאשר הם פני הדברים הרי שבוודאי שעניין יציאת מצרים הוא לא רק ענין כללי לכל ישראל, אלא הוא גם ענין פרטי השייך לכל יחיד ויחיד בכל דור ודור, ומעתה מובן היטב מה שיש חיוב להראות את עצמו כאילו הוא יצא עתה משעבוד מצרים. שבכל דור ודור אנו משתעבדים לקונגנו מחמת השייכות שלנו, ולא רק מחמת אבותינו.

'כיון שלכל יחיד ויחיד יש חלק בתורה השייך לו'

בזה נראה לבאר גם כן את החיוב להראות את עצמו כאילו עמד על הר סיני, שהנה היסוד הזה קיים לא רק בעבדות ה' בעצם היותנו עבדים לאדוננו, אלא גם בציוויו וגזירותיו שהיא התורה הקדושה, שגם בזה אם היה הענין לקיים את התורה והמצוות שקיבלו אבותינו, הרי ששייכותנו לזה היא רק משום היולדנו למי שאמר 'נעשה ונשמע', ומכח בעשה ונשמע דידהו אנו מקיימים את התורה דידן.

והרי לא כך הם הדברים, שהרי כל אדם ואדם מישראל עמד בהר סיני, כמבואר בגמ' (קידושין כב) **"אוזן זו ששמעה בהר סיני"**, וכמו שכתב הרמב"ם באגרת תימן **"שיון שכל נשמות ישראל עד ביאת המשיח היו בהר סיני"**, וא"כ אין אנו מקיימים את התורה משום שהיא ניתנה לאבות אבותינו ואנו מחויבים בהתחייבותם, אלא מפני שאנו עצמנו אמרנו 'נעשה ונשמע' וכדברי חז"ל לעיל **"ואני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה".**

וביאור הדברים שהנה ידוע להקשות בדברי המשנה באבות (פ"ב מ"ב) דאיתא שם בשם רבי יוסי שאמר **"והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך"**, והרי נאמר בדברים (לג, ד) **"מורשה קהלת יעקב"**, ורבנו הרמ"ן מוואלז'ין כתב ברוח חיים שם לפרש שבתורת 'כללי' התורה היא ירושה, אך לכל 'יחיד' ויחיד אינה ירושה.

ונראה לבאר הדברים, שהרי ידוע שלכל אחד ואחד יש לו חלק בתורה שהוא שייך לו, ומכילא בהכרח שכל אחד צריך לראות כאילו הוא קבל את התורה מפי הגבורה, כיון שתורה זו דידיה הוא לא רק ענין כללי לכל ישראל, אלא הוא גם ענין פרטי השייך לכל יחיד ויחיד בכל דור ודור, ומעתה מובן היטב מה שיש חיוב להראות את עצמו כאילו הוא יצא עתה משעבוד מצרים. שבכל דור ודור אנו משתעבדים לקונגנו מחמת השייכות שלנו, ולא רק מחמת אבותינו.

מאורי האומה

רבינו יעקב חיים סופר – ה'כף החיים' • ט' סיון תרצ"ט

רבינו נולד סביב שנת תר"ל בעיר **בגדאד** שב**עיר**ק, לאביו הגאון **רבי יצחק ברוך** ממשפחת "מוסה", מחשובי העיה, ולאמו מרת אסתר. את ראשית תורתו קיבל רבינו בבית המדרש המפורסם **'מדרש בית זילכה'**, בראשותו של הגאון הנודע **רבינו עובדיה סומך** זצ"ל, ה'זבחי צדק'. בית מדרש זה היווה את בית הגידול של רוב רבני בבל והסביבה בדורות האחרונים, ובו למד רבינו אצל הגאון **רבי אלישע דנגור** זצ"ל בעל **'גדולות אלישע'**, תלמידו של הגר"ע סומך, בבית מדרש זה עלה רבינו ונתעלה בהתמדה עצומה בתוה"ק, במיעוט שינה ומיעוט שיחה, עד שנודע כבר בגילו הצעיר כאחד מענקי התורה שבבבל הבקי בכל מכמני התלמוד והפוסקים.

בשאיפותיו הנאצלות החל ללמוד בצנעא את תורת הסוד, ונתקיים בו "ואת צנועים חכמה". את תחילת לימודו בתורת הנסתר קיבל מהגה"ק ר' ריש גלותא דבבל **רבינו יוסף חיים** זיע"א, **ה'בן איש חי'**, ובגודל חסידותו ופרישותו המופלאה זכה להיות כלי ראוי לקבל תורה זו, הוסיף חכמה ותושיה, עד שהגיע למעלות נפלאות והשגות כבירות בתורת הח"ן, וכל רז לא אנים ליה. על כך יעיד ספרו המקיף של רבינו **'קול יעקב'** על הלכות סת"ם שחיבר בעודו בבבל, בו הוא עוסק בהרחבה בהלכות סת"ם בבקיאות וחריפות עצומה, ומשלב גם מדברי המקובלים וכוונותיהם בעת כתיבת התפילין ועשייתן.

כבר מגיל צעיר השתוקקה נפשו הטהורה של רבינו אל ארץ הקודש. בשנת תרס"ד גמלה ההחלטה בלבו, ועל אף הקשיים הרבים אזר רבינו חלציו ויצא עם משפחתו ומעט מטלטליו למסע המפרך. לאחר דרך ארוכה ומלאת תחתתים הגיע לשערי ארץ הקודש, בערום ובחוסר כל, והתיישב בירושלים.

אולם רבני ירושלים בשמעם כי 'ארי עלה מבבל' חרדו לקראתו, רוממוהו והושיבוהו בקהל עם, במושב ישיבת המקובלים **'בית אל'** שבעיר העתיקה, לצד גאוני וצדיקי ירושלים באותם ימים. בישיבה הוסיף רבינו לשקוד על תורת הנגלה והנסתר, והקדיש את כל שעותיו לתורה ועבודת ה' מתוך ביטול הגשמיות והתרחקות ממנעמי העולם.

למרות ענוותו של רבינו ובריחתו מן הכבוד, נתפרסם רבינו בכל העיר, ושמו נישא בסילודין בפי כל. הכל סחו בהערצה על הגאון החסיד, גאון ההלכה ושר בית הזוהה, היושב בפינתו הקבועה שבבית המדרש ודבק בבוראו תדיר.

בשנת תרס"ט נתייסדה ישיבת **'שושנים לדוד'** לעדת הבבלים בשכונת 'בית ישראל', עם היווסדה נקרא רבינו לשכון כבוד בקרבה, ולמסור בה את שעוריו העמוקים במגמה ובהלכה. רבינו הפך לעמוד התווך של העדה הבבלית בירושלים ושימש כראב"ד העדה. רבינו היה יודע כנושא דגל היהדות הצרופה וכלוחם מלחמת הקודש למען תורת ה' והחינוך הטהור. יחד עם שאר גדולי ירושלים נאבק בהקמת 'הועד הלאומי' שהוקם על ידי הציונים לאחר מלה"ע הראשונה, והורה לציבור לפרוש מועד זה המבזה קדשי ישראל. כמו כן נלחם בפרצות בחומת הצניעות, השבת והאמונה הטהורה.

בעליית בית המדרש 'שושנים לדוד' ייחד לו רבינו קרן זווית, ושם עסק בתורה בעשרות שנותיו האחרונות ביגיעה רבה. בעליה זו (שכיום משמשת כעזרת הנשים של ביכ"נ) חיבר רבינו את ספרו הגדול 'כף החיים' על עשרת חלקיו.

רבינו נפטר **בט' בסיון תרצ"ט**, ונטמן בהר הזיתים. זכה רבינו שעסק בתורה לשמה שספרו **'כף החיים'** התפשט בכל תפוצות ישראל והכל הוגים בו למצוא דברי חפץ, משנה ברורה והלכה ברורה במקום אחד. הספר כף החיים היה מאז לנכס צאן ברזל בבית היהודי, ונחשב למעין "משנה ברורה" לציבור הספרדי. 'כף החיים' אינו רק ספר ליקוט עצום מכל ספרי הפוסקים ראשונים ואחרונים, ואף חכמי המקובלים, אלא גם ספר בו מוצא המעיין מסקנה ברורה ובהירה והכרעות הלכתיות כפי כוחו הגדול של רבינו שידע בסברתו הרחבה את אשר לקרב ואת לרחק.

מלבד חיבורו זה, והחיבור על הלכות סת"ם שהוזכר לעיל, ידועים גם ספרי דרשותיו: **'יגל יעקב'**, **'ישמח ישראל'**, **ו'חקי חיים'**, וכן חיבורים נוספים שחלקם עדיין ספון בכתב יד קדשו.

שלמה ידידיה זעפראני
נשיא קהילות "עמלי התורה"
ר"כ ואב"ד "כתר תורה"

Shlomo Yedidya Zahafrani
Rav of Kehilot Ameley HaTorah
Rosh-Kollel & Av Beit Din Keter Torah

בס"ד — יום שני כ'א אייר תשפ"א, ל"ו למטמוניים

"יומא דהילולא דרשב"י – בקרובי אקדש"

א. היאך שמחה נהפכה לתוגה, יומא דהילולא דרשב"י זיע"א באתרא קדישא מקום זיקוקין דנורא, נהפך להיות אבל ונורא – "וכל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'". איתא בגמ' פסחים (סד :) ת"ר מעולם לא נתמעט אדם בעזרה, חוץ מפסח אחד שהיה בימי הלל, שנתמעט בו זקן אחד והיו קוראים אותו פסח מעוכין.

אחרי מות קדושים ביום שנטל עשר עטרות, ביום השראת השכינה בהקמת המשכן, עלו בסערה השמיימה במיתת בני אהרון ונתקיים בהם "בקרובי אקדש". עדיין כולנו המומים מהאסון הנורא שפגע בכל בית ישראל באתרא קדישא דרשב"י בהר מירון כאשר עלו בסערה השמיימה ארבעים וחמש נשמות קדושות, מה נענה מה נאמר והלב חמרמר.

וכבר שינינו במשנה (סוכה כח ע"ב) ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית, משלו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, לכלם שאין הקב"ה חפץ במצוותינו כאותו אדון שאינו חפץ בשימושו של עבדו. וכך לדאבון לב הראה הנ"ל לנו התנא הקדוש רשב"י זיע"א שאינו חפץ בהילולא דילינו, ותחת הילולא באה בעוו"ר יללא.

ב. והנה במיתת בני אהרן נאמר (ויקרא ט, ג) "וידם אהרן", וכך גם חובתנו בשעה קשה זו לקבל את הדין בדומיה.

ג. ואולם בל נחשוב כי קבלת הדין בדומיה אינה מחייבת התבוננות. וכבר כתבנו כי בקיום "וידם אהרן" אין המכוון לסתום את התבוננות אלא לסתום את הפה ולהצדיק את הדין באהבה ובהתבוננות מעמיקה, וכשם שעשה זאת אהרן בעת הסתלקות בניו נדב ואביהו שנתקיים בהם "בקרבי אקדש". וכמו"כ לימדנו הרמב"ם בהלכות תעניות (פרק א') כי מצוה לזעוק ולהריע על כל צרה שתבא על הצבור ולפשפש במעשינו ולדעת מה זאת עשה אלקים לנו.

אמנם "דודי ירד לגנו לערוגות הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים" אלה הם אותם קדושי עליון שעלו בסערה השמימה כבפרה עלינו ועל כל בית ישראל, ואולם "הצדיק אבד ואין איש שם על לב" דאם הצדיק אבד ואין איש שם על לב הרי זו "דרך אכזריותי", וכפי שכתב שם הרמב"ם דאסור לנו לחשוב כי צרה זו נקרה וקרית, אלא חובתינו לפשפש ולמשמש במעשינו ולשאול את עצמנו, מדוע לא הגנה עלינו השראת השכינה השורה על אתרא קדישא דמירון מקום ציונו של התנא האלקי רשב"י ואלעזר בנו זיע"א. לפיכך חובתינו לקיים בעצמנו את מה שהקב"ה דורש מאתנו "נחפשה דרכנו ונחקורה ונשובה עד ה' ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל ממעך כי אם ליראה".

ד. וכבר אמרו רבותינו בספרא בפרשת מיתת בני אהרון (שם פ"ט פסקא כ"ה) וזה לשונם: ולמודים צדיקים שמצדיקים עליהם את הדין. אברהם צידק עליו את הדין שנאמר "ואנכי עפר ואפר". יעקב צידק עליו את הדין שנאמר "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך". דוד צידק עליו את הדין שנאמר "הבאישו נמקו חבורותי מפני אולתי" ע"כ.

ועי"ש מלבי"ם אשר ביאר כוונת חז"ל הנ"ל, כי בפשוטו קשה להבין איזה צידוק דין יש במה שאומר אברהם "ואנכי עפר ואפר", כמו"כ קשה איזה צדוק הדין יש במה שאמר יעקב "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת וגו'", דבשלמא במה שאומר דוד "הבאישו נמקו חבורותי מפני אולתי" עוד אפשר לשמוע צידוק הדין.

ה. ומפרש המלבי"ם שיש בכך שלוש בחינות של התבוננות אשר יחד מצדיקות את הדין, ונרחיב בדבריו.

התבוננות הא', כי כאשר ל"ע פוגעת מדת הדין באדם, מתמלא הוא באשלות וקושיות ואינו מבין היאך נעשה דבר כזה ואיום. ואשר על כן ההתבוננות הראשונה הנדרשת מן האדם היא להשקיע על שפלותו מקוצר המשיג ומעומק המושג, ומי הוא שיוכל לשאול שאלות על הבורא עולם וכמאמר הקב"ה לאיוב "איפה היית ביסודי ארץ". ואשר ע"כ כשאמר אברהם "ואנכי עפר ואפר" זו היא ההתבוננות הראשונה והכח הנפשי להצדיק את הדין, בידוענו מאמר החכם שתכלית הידיעה היא שנדע שלא נדע ושזהו עיקר צידוק הדין.

התבוננות הב', דמצוי אצל מי של"ע מידת הדין פוגעת בו שהוא מתמלא טרוניא על הבורא מדוע דוקא בחר לפגוע בו, ונדמה לו בעצמו כי זך וישר פעלו, וראוי שיקריים בה אך טוב וחסד ירדפוני. על זה מלמדים אותנו רבותינו כי היא הנותנת, בהשקיף על רוב הטוב שקיבל מאת ה' מתחייב הוא בהודאה ועבודה יתירה ומתמעטים זכויותיו, וזהו שאמר יעקב "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך", ומה יתאונן אדם חי' "די לחי באשר הוא חי" (קדושין פ:). נמצא שבהתבוננות זו מצדיק הוא עליו את הדין.

ההתבוננות הג' היא כפשוטו, ד"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ובהשקיף על החטאים שעשה מצד מיעוט ידיעתו וסכלותו - מצדיק הוא עליו את הדין, כדברי דוד המלך עליו השלום "הבאישו נמקו חבורותי מפני אולתי".

ובסיום דבריו שם אומר כי אהרן הכהן התבונן בשלושת ההתבוננויות הנ"ל, ומכח זה הצדיק עליו את הדין בדומיה כדכתיב "וידם אהרן".

ו. אשר על כן זוהי חובתנו הקדושה בשעה קשה זו לאחר האסון הנורא, להצדיק עלינו את הדין בדומיה. אולם יחד עם זאת חובה עלינו להתבונן ולהבין מה זאת עשה אלקים לנו, ועל אף שאין אתנו יודע עד מה וקטונו מכל החסדים שהקב"ה גומל עמנו, מ"מ ידענו גם ידענו כי המכות והחבורות הללו הן מפני אולתנו", ומה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה".

ז. הנה בסיום הימים שבהם מתו תלמידי ר' עקיבא על שלא נהגו כבוד זה בזה עלו בסערה השמימה ארבעים וחמשה קדושי עליון שנתקיים בהם "בקרובי אקדש". ועלינו מוטלת המטלה להתחזק בכבוד חברינו וכדברי רבי אלעזר בן שמוע, שהוא מחמשה תלמידים שהעמיד רבי עקיבא לאחר פטירתם של עשרים וארבע אלף תלמידים שלא נהגו כבוד זה בזה.

ואולם החמשה שנמשכו יחד עם רשב"י זיע"א כמאמר הפייטן "בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך", קיימו בעצמם דברי רבי אלעזר בן שמוע בפרקי אבות "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים".

וכך בלימוד תורה מתוך דיבוק חברים ופלפול התלמידים כאיש אחד בלב אחד מובטחים אנו ע"י התנא האלקי הרשב"י שיקויים בנו "כי לא תשכח מפי זרעו", ובכח התורה הקדושה מייחלים אנו שיתקיים בנו "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ובכך מובטחים אנו להיות מוגנים וניצולים, דאורייתא אגוני מגנא ואצולי מצלא. וזכות התנא האלוקי רשב"י זיע"א תעמוד לנו כהבטחתו - "יכול אני להציל את כל העולם מן הדין".

שלמה יעקב אלמליח נ"ע

כתובת: שאולזון 64/13 הר נוף ירושלים, טל': 02-651-8201
Address: Shaulzon st. 64/13 Har Nof, Jerusalem. Tel: 02-651-8201

מסורת אבותינו

הגאון רבי אמיתי בן דוד שליט"א

ראש ביהמ"ד "בכורי יוסף" להוראת כשרות הבשר ומח"ס שיחת חולין

צרירויות דם הנמצאות בעופות

לעיתים מוצאים בבשר העופות, כתמים אדומים של דם צרוף, בפרס במרכז החזה, ובחתחתת השוקיים והכנפיים, ובמקום חיבור הירך לגוף. וכן מוצאים בכנפיים וברגליים חוטים מלאים דם או בם שמתאסף בין הבשר לעצם. מה דינם?

בגמ' (חולין צג: ופסחים עד:) אומצא דאסמיק, תתכיה ומלחיה אפילו לקדירה נמי שפיר דמי. ופירש הרא"ש, דאסמיק מחמת מכה שהוכתה הבהמה מחיים ונתקבץ שם הדם והאדים בבשר. וכ"פ בחידושי הרא"ן ובלבוש (עט"ז סי' ס"ז ס"ד): בשר שהוא אדום ביותר וניכר בה שנצרר הדם לתוכה. והרשב"א כתב: נצרר הדם בבשר מחמת מכה וכיו"ב, אסור לאוכלו עד שיתחוך אותו המקום ומולחו יפה. והטעם הוא שכל שנצרר הדם, אין כח במלח להוציאו עד שיתחכנו ויעשה לו פתח לצאת דרך שם. וכ"פ הש"ך (שם). והביא בכה"מ (סקס"ז), שאין הכוונה שיעקור המקום הנצרר מהבשר, אלא שאפשר להשאיר אותו מחובר לבשר, ורק צריך לעשות בו חתך לפני השריה והמליחה. ואם חתכוהו כדינו, מותר לאוכלו אפילו אם עדיין נשתייר בו המראה האדום.

וכתב הרמ"א, שיש לקלף בצוואר במקום חיתוך השחיטה, והאיל ונצרר שם הדם בשעת שחיטה. מדבריו יש שלמדו שאפילו אם נצרר הדם ממכה שאירעה לאחר השחיטה ג"כ צריכה חיתוך. אמנם בשו"ת טוב טעם ודעת (תליתאה קי"ט) והיד יהודה (סי' ס"ז סק"א) דייקו מלשון הרא"ש שמחיים דווקא, אבל לא מכות שלאחר שחיטה, ותירצו דשאני חתך השחיטה דהוי כמחיים.

וכתב הכה"מ (סוסק"ס) שדם בעין שעל הבשר, צריך להסירו לפני המליחה. והיינו דוקא בדם ממש, אבל מים אדומים הנוטפים לאחר המליחה ההדחות, מותרים (שו"ע סי' ע"ו ס"ח).

וכתב גם הכה"מ (סקי"ז) בשם בית הלל (ס"ז סק"ד) שאם נצרר הדם בין העור לבשר, אז בין הבשר לעצמות (ולא תתכהו בעוד הבשר לפני המליחה), צריך לשער שישים בתחיכה כנגד הדם. ואם אין בה שישים, לרמ"א צריך שיהיה שישים כנגד כל החתיכה, והתחיכה עצמה אסורה, ולשו"ע יש שהיה שישים כנגד הדם ואפילו אין בתחיכה עצמה שישים כנגד הדם. (וראה כה"מ סי' ע"ב סקי"א).

ואם מצא את הדם לפני הבישול, יסיר כל המקום האדום. ונחלקו אם צריך ליטול כדי קליפה מסביבו. ראה שו"ת מוצאים בית שערים (יו"ד ח"א סי' קכא) ובקובץ מבית לוי (מליחה טז).

לפי זה נראה שהחילוק בין מציאות הדמים הוא כדלהלן:

א) מקום השחיטה בצוואר, יגרור לפני המליחה. לא עשו כן, יש לקלפו אחר המליחה. ואם בשלוהו כך, מותר בדיעבד לאחר שיקלפו.

ב) חבורות אדומות כהות, המצויות בעוף מצד חוץ, בדרך כלל נעשות מחיים, וצריך לחתוך בהן חתכים לפני המליחה. לא עשו כן, אם כבר נמלח, צריך להסיר כל המקום האדום בתוספת כדי קליפה. ואם כבר נתבשל, יש לשער שישים כנגד הדם (שיש להסירה), ולספרדים במקום הצורך אפשר לשער כנגד כ